

SANSKRİT ESER RACATARANGİNİ'DE AK HUN HÜKÜMDARI MİHIRAKULA İLE İLGİLİ SATIRLAR

Related Lines about Mihirakula Ruler of the White Huns in the Sanskrit Work Racatarangini

Строки о Гунском короле Михиракула в Санскритском произведении Ражатарангини

Müslüme Melis ÇELİKTAŞ*

Gazi Türkiyat, Bahar 2016/18: 163-170

Öz: Günümüzde Hindistan, Pakistan ve Çin sınırları içinde yer alan Keşmir bölgesi, tarih boyunca pek çok devlet ve medeniyetin sahip olmak istediği verimli topraklardır. 1947 yılında İngiliz sömürgeci kurtulan, Hindistan'ın, Pakistan ile arasında paylaşılmayan bölgesi olan Keşmir, günümüzde de Müslüman nüfusu ile dikkat çekmektedir. Bu coğrafyanın ilk yazılı tarihî eserlerinden biri "Krallar Nehri" anlamına gelen Racatarangini'dir. Bu eser Keşmir tarihi için olduğu kadar; söz konusu bölgede bir dönem varlığını sürdüren Huna, yani Ak Hun hükümdarlarına ait başka hiçbir kaynakta bulunmayan bilgileri içermesi açısından da oldukça önem teşkil eden yazılı bir Hint kaynağıdır.

Çalışmamızda Sanskrit dilinde kaleme alınmış bu Hint metninde bahsi geçen Ak Hun veya Hunalar ile ilgili bölümler incelenip değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Racatarangini, Krallar Nehri, Keşmir kralları, Huna, Huna Hükümdarı, Mihirakula

Abstract: Today, Kashmir region located within the boundaries of India, Pakistan and China, has productive soils, wanted to have by many states and civilizations throughout the history. India's Kashmir region both freed from British colonial rule in 1947 and could not be shared between Pakistan and India, also draws attention with its Muslim population today. One of the region's first written historical works is Racatarangini meaning "the River of Kings". This work is not only quite important written Indian source for the history of Kashmir but also in terms of inclusion of the informations not found in any other sources about rulers of Huna namely White Huns maintained her presence in the region in questioned period.

In our works will be analyzed and assessed the sections mentioned about White Hun or Hunas in Indian text written in Sanskrit.

Keywords: Racatarangini, River of Kings, Kings of Kashmir, Huna, Ruler of Huna, Mihirakula.

Аннотация: Многие государства и цивилизации на протяжении всей истории хотели обладать плодотворной областью Кашмир, которая была расположена в пределах границ сегодняшней Индии, Пакистана и Китая. Область Кашмир, освободившаяся от британского колониального господства в 1947 году, и которая до сих пор никак не может быть разделена между Индией и Пакистаном, привлекает внимание своим мусульманским населением. Ражатарангини, который означает "Река Королей" один из первых письменных исторических произведений этого региона. Эта индийское письменное произведение значимая в истории Кашмира; имеет большое значение и с точки зрения содержания информации о истории Гунов и правителей Ак Гунов, которые жили в той области. В данной статье рассматривается части этого произведения написанного на санскритском языке, где идет речь о белых гунов или хуннов.

* Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi, Trabzon/ TÜRKİYE.
melis644@hotmail.com. Gönderim Tarihi: 08.03.2016. Kabul Tarihi:18.04.2016

Ключевые слова: Ражатарангини, река королей, короли Кашмира, Гунны, правитель Гуннов, Михиракула

GİRİŞ

Türk tarihinin önemli bir parçasını teşkil eden Ak Hunlar 4. ve 6. yüzyıllar arasında günümüzdeki Afganistan, Pakistan ve Hindistan coğrafyasında karşımıza çıkmaktadır. Kaynaklarda Eftalit, Haytal, Ye-ta gibi isimler ile anılan Ak Hunlar, söz konusu coğrafyanın kaynaklarında ise Huna olarak anılmaktadır (Konukçu 1973: 56). Özellikle Hindistan coğrafyasında, ikinci büyük Hint imparatorluğu olan Gupta devletinin güçlü hükümdarlarına karşı yıllarca mücadele veren Ak Hunlar, hem Türk hem de Hint kaynaklarında önemli bir yere sahiptir. Hindistan'ın ortalarına kadar ilerlemeyi başaran Ak Hunlar bir dönem Keşmir'in hâkimiyetini de ele geçirmişlerdir.

Doğal güzelliği, ılımlı iklimi ve kültürü ile dikkat çeken Keşmir, stratejik konumu ile yüzyıllarca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmasının yanı sıra; Hinduizm, Budizm ve günümüzde İslam nüfusunun yoğun olduğu önemli bir Hindistan eyaletidir.

Hindistan'da, eski dönem inancı olan ve kutsal metinlerden Puranaların meydana geldiği dönemdeki Puranik anlayışa göre dünyanın kıtaları bir lotus çiçeğinden ibarettir (Agni Purana 2004: 106). Bu çiçeğin tohum kısmını, yani merkezini Meru Dağı (Keşmir'in kuzeyi) oluşturmaktadır. Söz konusu dağın etrafındaki dört bölge ise bu çiçeğin yaprakları olarak kabul edilir (Malakhov 2001: 29-30, Wemer 2005: 43). Bunlar kuzeyde Toharistan ve Orta Asya'yı içine alan Uttakuru, batıda İran ve çevresini içine alan Ketumala, doğuda Çin ve Uzak Doğuyu kapsayan Bhadrashva, güneyde ise Hindistan'dır (Pustak 1972: 5).

Karakurum Dağlarının içinde bulunduğu, önemli geçitlere ve İpek yolu güzergâhına sahip olan Keşmir; özellikle Sanskrit kültürün ve sonraki dönemlerde İslam'ın diğer devlet ve milletlere yayılmasında önemli bir yer teşkil etmesinin (Fewkes 2009: 44-45) yanı sıra, stratejik öneminden dolayı da pek çok devletin hâkim olmaya çalıştığı bir coğrafyadır. Bu yüzden Keşmir ve tarihi hem siyasi, hem stratejik konumu, hem de özellikle dinî unsurları içinde barındırmasından dolayı büyük ehemmiyet teşkil etmektedir. Bununla birlikte tarih yazıcılığının çok fazla gelişmediği veya var olanların ise daha çok dinî ve mitolojik unsurlara dayanan Puranik metinler olması itibarı ile bu konuda Hindistan'da yazılı tarihi başlatan kişi olarak karşımıza Kalhana çıkmaktadır. Ancak Keşmir tarihi ile ilgili yazılı metin daha eskiye gider bu da anonim eser olan Nilamat Purana'dır.¹ Ayrıca Çinli seyyah

¹ Sanskrit eser Nilmat Purana'nın yazarı bilinmemektedir. Nilmat Purana, içeriği, dili, gelenekleri ve dini olayları anlatarak Aryan Sarasvat Brahmin'e çok büyük katkıda bulunur. Bu eser muhtemelen M.Ö. 500 ile M.S. 6.-7. yüzyılda düzenlenmiştir (Bakanuz, Bhatt 2008: 192).

Hsüan-Tsang'ın seyahatnamesinde, Biruni'nin Tahkîku mâ li'l-Hind, Ebü'l Fazl el-Allâmî'nin kaleme aldığı Ekbername ve Babür hükümdarı Cihangir'in Tüzük-i Cihângîrî adlı eserlerinde de Keşmir ile ilgili ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır.

Kalhana, M.S. 1089-1111 yılları arasında Keşmir kralı olan Harsha'nın en yüksek rütbeli görevlisi kral Chambak'ın oğludur (Singh 2008: 13, Sreedharan 2004: 330) ve ünlü bir dil bilimcidir. Dolayısıyla o da kraliyet üyeleri ve siyasi ilişkiler ile iç içedir. Ayrıca Kalhana meşhur bir şair ve tarihçidir. Onun Racatarangini adlı eseri de "Sanskrit Kavya" adı verilen şiir tarzı ile yazılmıştır. Kalhana'nın bu eserini hazırlamasında babası Chambak'ın da ona yardımcı olduğu bilinse de, esas kaynağı Nilmat Purana'dır.

Racatarangini Sanskrit diline ait bir kelime olup "Krallar Nehri" anlamına gelmektedir. Söz konusu eser çok eski dönemlerden kendi zamanına kadar Keşmir ve krallarının tarihini, anlatması bakımından şiirsel bir tarzda olmasına rağmen, yazılı bir tarih kitabı özelliği taşıdığından birçok ilim adamı tarafından Hindistan'ın önemli tarihî vesikalarından biri olarak kabul edilmektedir. Kalhana, olay ve şahısları anlatırken zaman zaman efsanevi hadiselerden de yararlanır; bu yüzden bazı ilim adamları tarafından eserin gerçekliği tartışılmaktadır.

Racatarangini 8 kitap (taranga) ve 7856 beyitten oluşur. Eser, Laukika çağının (Sapatrishi Samvat) 24. yılında yazılmaya başlanmış olup tam olarak düzenlenmesi Hindistan'da Laukika devrinin 42. yılıdır. Bu dönem ise muhtemelen M.S. 1148-1149'a tekâbül etmektedir.

Racatarangini çok eski dönemlerde adları tam olarak bilinemeyen krallar ile başlar ve Maurya İmparatorluğu, Kuşanlar, Gonandiyalar, Aryaracalar, Hunalar (Ak Hunlar), Sonraki Gonandiyalar, Karkota, Utpala, Kutumbi, Divira ve Lohara Hanedanlarını konu alır.

20. yüzyılın başlarında Macar asıllı İngiliz Hindolog ve arkeolog M.A.Stein ve Hintli R.S.Pandit, Kalhana'nın İngilizce tercümesindeki iki önemli isimdir. Racatarangini Fars diline Keşmir Sultanı Gıyaseddin Zeynelabidin (1423-74) saraydaki tarihçisi olan Molla Ahmed tarafından çevrilmiştir. Abul Fazl, A'in-i Akbari adlı eserinde Babür hükümdarı Ekber'in 1586 yılında Keşmir'i fethetmesinden bahsederken Sanskrit ve Fars çevirmenler tarafından hazırlanmış Racatarangini çalışmalarının olduğunu öne sürer. Cihangir'in Keşmir kralı olarak atadığı Haydar Malik Chadurah, Racatarangi'yi çevirir ve daha sonra Tarih adlı eserinde eski Keşmir'in geçmişini anlatırken, kendi atalarını araştırması için Chadurah'ı görevlendirir. Racatarangini'nin bazı metinleri Baharistan-i Şahi (1614), Tarih-i Kaşmir (1618-21), Vakiat-i Kaşmir (1747) ve Tarih-i Hasan (1885) gibi eserlerde yaşatılmıştır.

Racatarangini'yi en erken tercüme eden Avrupalı ise,17. yüzyılda Keşmir'de bulunduğu dönemde Babür topraklarını gezmiş ve "Keşmir'in Eski Krallarının Tarihi" diye Fransızca bir eser hazırlamış olan Fransız François Bernier'dir.

Racatarangini, Keşmir racaları ve racalıkları için önem teşkil etmesinin yanı sıra Ak Hunlar için de eşsiz bir Hint kaynağıdır. Söz konusu eserin birinci kitabında 289 ile 373 arasındaki beyitler Huna hükümdarlarını anlatmaktadır. Bu beyitlerden 289 ve 325 arasındakiler ise Mihirakula'ya ait olup 325'ten sonraki beyitler onun ardıllarına aittir.

289.beyit Mihirakula'nın Mlecchalarn² ele geçirdiği toprakları yönettiğini yazması ile Mihirakula hakkında bilgi vermeye başlar:

289. *Daha sonra Kâla'ya benzeyen ve şiddet yanlısı oğlu Mihirakula, Mleccha halkı tarafından istila edilen bu toprakları yönetti.*

Bu eseri İngilizce'ye tercüme eden ve açıklamalarını koyan Stein da burada bahsedilen Mihirakula'nın şüphesiz, Kosmas Indikopleustes'ın Gollas olarak bahsettiği büyük Ak Hun veya Eftalit devletinin hükümdarı olduğunu vurgular (Stein 2009: 43).

M.S. 515-555 yılları arasında varlığını sürdüren Mihirakula'nın söz konusu coğrafyayı da içine alan Kuzey Hindistan'dan orta Hindistan'a kadar olan toprakları ele geçiren büyük bir hükümdar olduğu ve "Hindistan'ın Atillası" diye anıldığı bilinmektedir (Gömeç 2012: 373, Çelikaş 2015a: 83) Mihirakula'nın, Hindistan coğrafyasındaki gücü, gerek kendi adına kazanmış Gvaliyar kitabesinden, gerekse aynı dönemde var olan ve Ak Hunların en büyük rakibi olan Gupta hükümdarlarından Yaşodharman adına dikilmiş olan Mandasir Yazıtından anlaşılmaktadır (Çelikaş 2015a: 84, Basak 1995: 84, Biswas 1973: 73).

Mihirakula özellikle bu eserde ve Çinli Hacı Hsüan Tsang'ın vesikalarında Budist halka olan siyasetinden dolayı kötü bir karakter olarak gösterilir³ (Çelikaş 2015a: 94, Biswas 1973: 68, Marshall 1918: 38-39, Litvinsky 1996: 150), Thakur 1967:132, Nakamura 1999:146, Omvedt 2003, 170, Beal 1906: 168-171). Muhtemelen Kalhana'nın da Budizm'e duyduğu sempati göz önünde bulundurulduğunda, eserde Mihirakula'nın hoş olmayan davranışlarının verilmesinin bilinçli bir tercih olduğu düşünülmektedir. Söz konusu beyitler ise şu şekildedir:

290. Kuzey bölgesinde bir başka ölüm tanrısının olduğu ileri sürüldüğünde güneydeki Yama'yı yok etmek için rakip olacaktı.⁴

² Mleccha (Mileçça): yabancı, barbar, tarım ve silah yapımı ile geçinen kişi, Sanskrit dili konuşmayan ve Ari ve Hindu olmayan ırk anlamlarına gelmektedir (Bakınız, Williams, 2004: 837).

³ Söz konusu kaynakta Mihirakula'nın Buddhistleri yok etmeye çalıştığı yer almaktadır.

⁴ दक्षिणां सान्तकामाशां स्पर्धया जेतुमुद्यता । यन्मिषादुरहरिद्वभारान्यमिवान्तकम् ॥२९०॥

291. Orduları içindeki köleler ile beslenmek için uçan kargalar akbaba ve diğer kuşları fark eden halk onun yaklaştığını anladı.⁵

292. Bu kral Vetala, onun mutlu evinde bile gece gündüz binlerce öldürülmüş insanla kuşatıldı.⁶

293. insanoğlu'nun bu korkunç düşmanı ne çocuk, ne kadın ne de yaşlılara saygısı vardı.⁷

302. "Keşmir Kapısı'na vardığında uçuruma düşmüş bir filin korkunç ağlamasını duydu, sevinçle irkildi.⁸

303. Dik kafalı bu kral duyduğu bu ses karşısında eğlenerek kendinden geçti ve diğer yüz fili de zorla aşağı yuvarladı.⁹

322. Bunun üzerine bu ahlaksızlığa öfkelenen bu kral kocası, erkek kardeşleri ve oğulları ile birlikte otuz milyon kadını öldürdü.¹⁰

Yukarıda geçen beyitler ve Çinli hacı Hsüan Tsang'ın vesikaları dışında ne söz konusu dönemde büyük Hint imparatorluğu olan Gupta hükümdarlarına ait yazıtlarda, ne Puranalarda ne de yine önemli Buddhist bir eser olan Arya-Maçuşrī-Mūlakalpa'da Mihirakula'nın kötü ve zalim bir hükümdar olarak gösterildiği başka bir kayda rastlanmamaktadır. Yazarın bu satırlarında Huna ve ya Mleccha halkından hiç bahsetmemesi de oldukça gariptir.

Racatarangini'de Mihirakula ile ilgili olarak onun Hindu tanrılarına ait tapınaklar inşa ettirdiği bilgilerine rastlanır:

306. Bu yüzden kötü niyetli o, Mihirapura adındaki büyük kasaba olan Holoaò ve Şrinagar'da Mihireşvara (tapınağı) tesis etti.¹¹

Yukarıda beyitte bahsi geçen Mihireşvara, Hindu Tanrı üçlemesinden (trimurthi) biri olan Tanrı Şiva'nın¹² bir diğer ismidir (Panthey 1987: 19). Buradan Mihirakula'nın Tanrı Şiva'ya sempati duyduğu bir kez daha kanıtlanmaktadır.

⁵ सानिध्यं यस्य सैन्यान्तर्न्याशनोत्सुकत् । अजानगृध्रकाकादीन्दृष्ट्ये धावतो जनाः ॥२९१॥

⁶ दिवारात्रं हतप्रापिसहस्रपरिवारितः । योभूद्भूपालवेतालो विलासभवनेष्वपि ॥२९२॥

⁷ बालेषु करुणा स्त्रीषु घृणा वृद्धेषु गौरवम् । न बभूव नृशसस्य यस्य घोरकृतेर्मतः ॥२९३॥

⁸ काश्मीरं द्वारमासाद्य श्वभ्रष्टस्य दन्तिनः । श्रुत्वा स त्रासजं तोषरोमाञ्चितोभवत् ॥३०२॥

⁹ तदाकर्णनसंरम्भे सहर्षोथ विरुद्धधीः । शतमन्यद्भजेन्द्राणां हठेन निरलोठयत् ॥३०३॥

¹⁰ कोटित्रयं नरपतिः क्रुद्धस्तेनासा ततः । सपतिभ्रातृपुत्राणामवधीत्कुलयोषिताम् ॥३२२॥

¹¹ श्रीनगर्यां हि दुर्बुर्विदधे मिहिरेश्वरम् । होलडायां स मिहिरपुराख्यं पृथुपत्तनम् ॥३०६॥

¹² Şiva: Hinduizm'deki üç büyük tanrıdan (Trimurthi) birisidir. Alnında, iki kaşının arasında üçüncü gözü vardır. Topuz halinde toplanmış saçlarının üzerindeki hilal, üç uçlu mızrak ve binek hayvanı olan Öküz (Nandi) ile meşhurdur. Yok edici tanrı olarak bilinir (Kaya 2001: 18-19)

Çünkü Mihirakula'nın adına dövülmüş paralardan da zaten onun Hindu Tanrısı Şiva'ya ilgi duyduğu gayet açıktır (Çelikleş 2015a: 90, Çelikleş 2015b: 94-95).

Racatarangini'de Ak Hun tarihi ile ilgili bir başka dikkat çeken kısım ise Mihirakula'dan sonraki, onun ardıllarının verildiği beyitlerdir. Birçok kaynakta Mihirakula'dan sonraki Ak Hun hükümdarlarına ulaşılamadığı için bu dönem karanlık bir çağ olarak gösterilir ve bu yüzden de bazı ilim adamları tarafından onların Hindistan'daki hâkimiyetinin Mihirakula'nın ardından sona erdiği düşünülür. Ancak bu oldukça yanlış bir bilgidir. Çünkü kutsal Hint metinleri olan Puranalarda onların üç yüz yıl Hindistan coğrafyasında yaşadıkları yazılıdır (Biswas 1973: 111). Ayrıca bu durum Türk tarihçisi Ögel tarafından da doğrulanmıştır (Ögel 1987: 120). Racatarangini'de Mihirakula'dan sonra II. Paravarasena, Baka, Kşinanda, Vasunanda, II. Nara, Aksha, Gopaditya, Gokarna, I. Narendraditya (Khinkhila), I. Yuddhishtira'nın geçtiği bilgileri yer almaktadır. Ak Hunların Mihirakula'dan sonraki bu varislerinin toplu bir şekilde verildiği başka her hangi bir vesika yoktur. Buradaki bazı isimler son zamanlarda yapılan nümizmatik çalışmaları ile teyit de edilmiştir (Pfisterer 2013: 157, Vondrovec 2014: 183, 217). Mihirakula'dan sonra özellikle Khinkhila, Gokarna, Narendra ve Yuddhishtira'nın Hun tahtında olduğuna dair somut bilgiler öne sürülse (Biswas 1973: 130-149) de bu isimler konusundaki araştırmalar halen sürmektedir.

SONUÇ

Keşmir tarihini anlatan en eski metinlerden biri olan Racatarangini'de yukarıda gördüğümüz üzere sadece Keşmir kralları değil; bazı dönemlerde Keşmir'de hüküm sürmüş Ak Hun hükümdarlarına da yer verilmiş, ancak Ak Hun halkına hiç değinilmemiştir. Kanaatimizce eserin yazarı Kalhana, Ak Hun hükümdarlarını anlatırken onları yerli halkın gözü ile aktarmış, tarihi olay ve gerçekleri, kendinden önceki tarih vesikası olan Nilamat Purana'da yer alan efsanevi olaylardan yararlanmış ve kendi gözlemlediği olayları aktarırken ise zaman zaman duygularını ön planda tutmuştur. Bize göre bunun en somut örneği de Kalhana'nın Hindu olmasına rağmen Budizm'e duyduğu ilgiden olsa gerek Budistlere karşı olan siyasetinden dolayı Mihirakula'yı bazı satırlarda zalim olarak adlandırmasıdır. Ancak, yabancı bir hükümdarın kendi topraklarını ele geçiren birini övmesi ne kadar yadırgansa da onu kötülemek de bir o kadar olağandır.

Racatarangini'nin Ak Hunlar ile ilgili bize kanıtladığı bir diğer önemli konu ise Mihirakula'nın Hinduizm'e duyduğu sempati ve söz konusu dine mensup Tanrı Şiva'ya inandığını bir kez daha göstermesidir.

Son olarak önemli bir diğer nokta ise Mihirakula'nın ardıllarıdır. Bu bilgiler bizim için oldukça önemlidir. Çünkü Mihirakula'dan sonra Hindistan'daki Ak Hun hâkimiyetinin sona erdiğini düşünenlerin aksine, burada bizzat onun haleflerinin

isimleri verilmektedir. Bu isimler ile ilgili değerlendirmeler ise bir başka çalışmada ele alınacaktır.

KAYNAKÇA

- Agni Purana (2004), Complication B. K.Chaturvedi, Delhi: Diamond Books.
- BASAK, R.(1995), *History of North-Eastern India*, Calcutta: Firma KIm Private Limited.
- BEAL, S. (1906), *Si-Yu-Ki*, Vol. 1, Londra: K.Paul, Trench, Trübner&Co.
- BHATT, S. – Kaul, J.N.-Dhar, B.B - Shalia, A. (2008), *Kashmiri Scholars Contribution to Knowledge and World Peace*, New Delhi: APH Publishing Corporation.
- BISWAS, A. (1973), *The Political History of The Hunas in India*, New Delhi: Munshiram Manoharlal, Publishers.
- ÇELİKTAŞ, M. M. (2015), *Gupta Tarihi ve Kültürü*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- ÇELİKTAŞ, M. M. (2015), "Hinduizm'in Ak Hunlar Üzerindeki Yansımaları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. XXXIV, sayı 57, Ankara.
- FEWKES, J. H. (2009), *Trade and Contemporary Society Along The Silk Road*, New York: Routledge
- GÖMEÇ, S. Y. (2012), *Türk-Hun Tarihi*, Ankara: Berikan.
- KAYA, K. (2001), *Hinduizm*, Ankara: Dost.
- KONUĞU, E. (1973), *Kuşan ve Ak Hunlar Tarihi*, Atatürk Ün. Yayınları.
- LITVINSKY, B. A. (1996), "The Hephthalite Empire", *History of Civilization of Central Asia*, Vol. 3, Paris: UNESCO Publishing.
- MALAKHOV, A- SOBOLEY, D. (2001), *The Mystery of The Earth's Maontle*, Hawaii: University Press of Pasific Honolulu
- MARSHALL, J. (1918), *A Guide to Taxila*, Calcutta, Superintendent Government Printing.
- NAKAMURA, H. (1999), *Indian Buddhism*, New Delhi:Motilal Banarsidass Publishers.
- OMVEDT, G. (2003), *Buddhism in India*, New Delhi: SAGE Publications.
- ÖGEL, B. (1987), "Batı Göktürk Devleti", *Tarihte Türk Devletleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- PANTHEY, S. (1987), *Iconography of Şiva in Pahàçā*, NewDelhi: Mittal Publications.
- PFISTERER, M. (2013), *Hunnen in Indien*, Wien, Verlag der Österreichishchen Akademie der Wissenschaften,
- PUSTAK, P. (1972), *Geographical Data in the Early Puranas*, Calcutta,: Punthi Pustak.
- SINGH, Ü. (2008), *A History of Ancient and Early Medieval India: From Stone Age to the 12th Century*, New Delhi: Pearson Imprint.
- SREEDHARAN, E. (2004), *A Textbook of Historiography, 500 B.C. to A.D.2000*, New Delhi: Orient Longman
- STEIN, M.A. (2009), *Racatarangini*, Book 1,New Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.
- THAKUR, U. (1967), *The Hunas in India, Varanasi*: Chowkhamba Sanskrit Series Office.

VONDROVEC, K. (2014), *Coinage of The Iranian Huns and Their Successors From Bacteria to Gandhara*, Wiew: Verlag der Österreichishchen Akademie der Wissenschaften.

WEMER, K. (2005), *A Popular Dictionary of Hinduism*, Richmond,: Curzon Press,

WILLIAMS, M.M. (2004), *Sanskrit-English Dictionary*, New Delhi: ,Bharatiya Granth Niketan,